

Sammanfattning på lättläst svenska av betänkandet av Tolktjänstutredningen

Utredningen

I Sverige finns tolktjänst för döva, hörselskadade och personer med dövblindhet.

Den här utredningen har tagit reda på vilka lagar som styr tolktjänst, vem som ansvarar för tolktjänst och vem som betalar för tolktjänst.

Utredningen har också undersökt hur tolktjänst fungerar i olika delar av samhället och hur många personer som använder tolktjänst.

Utredningen har försökt att få fram en tydlig bild av hur tolktjänst fungerar idag. Sedan har utredningen funderat på vad som är bra och vad som är dåligt med det. Efter det har utredningen gett förslag på vad som kan bli bättre.

I den här sammanfattningen kan du läsa om hur tolktjänst fungerar idag under rubriken Utredningens kartläggning. Du kan läsa om vad utredningen har kommit fram till i sina undersökningar under rubriken Utredningens analys.

Du kan också läsa om utredningens förslag. Till sist skriver utredningen vad de nya förslagen ska kosta.

Utredningens kartläggning

Lagar

Personer med funktionsnedsättning har samma rättigheter som andra människor i samhället.

Det står skrivet i flera konventioner
och i Sveriges nationella funktionshinderspolitiska mål.

En viktig del i funktionshinderspolitiken
är den så kallade ansvars- och finansieringsprincipen.
Den säger att alla verksamheter
ska ta ansvar för
att verksamheten är tillgänglig
för alla medborgare,
även för personer med funktionsnedsättning.

I hälso- och sjukvårdslagen finns regler som säger
att landstingen ska ge tolktjänst
till personer med barndomsdövhet, dövblindhet,
vuxendövhet och hörselskada.

Förvaltningslagen har också bestämmelser
om myndigheters ansvar
för att anlita tolk om någon behöver.

Det finns också andra regler
som ger stöd till döva, hörselskadade
och personer med dövblindhet.
Bland annat har skollagen bestämmelser
om elever med behov av särskilt stöd.

Regler för stöd till kostnader för tolk i arbetsliv
finns i förordningen om särskilda insatser
för personer med funktionshinder
som medför nedsatt arbetsförmåga.
I diskrimineringslagen finns regler om
stöd och anpassning i arbetsliv och högskola.

Även i lagen rättegångsbalken
och i förvaltningsprocesslagen finns bestämmelser
om hur domstolar ska anlita tolk.

Så många människor använder tolk

Tolkcentralerna gjorde 56 tusen tolkuppdrag år 2001.
År 2010 gjorde tolkcentralerna 75 tusen uppdrag.

År 1989 trodde Handikapputredningen
att ungefär 5 tusen personer använde tolk.

Nästan tio år senare, år 1998, fanns ungefär 6 700 personer som använde tolk, säger Socialstyrelsen.

Teckenspråksutredningen visade i sitt betänkande att det år 2005 fanns ungefär 5 300 personer som använde tolk.

År 2010 är de ungefär 6 200 personer.

1,3 miljoner personer i Sverige idag har dövhet, hörselskada eller dövblindhet, men tolkcentralerna säger att de bara har 6 200 tolkanvändare. Det betyder att bara 5 procent använder tolk.

Barndomsdöva och personer med dövblindhet använder tolk mycket oftare än en person som fått hörselnedsättning sent i livet. De personer som mest använder tolk använder tolk varje dag. Andra personer kanske bara beställer tolk en gång varje år.

Av de tolkanvändare som beställer tolk hos tolkcentralen är de flesta barndomsdöva, en tredjedel vuxendöva och fyra procent är personer med dövblindhet.

De här betalar för tolktjänst idag

Pengar till tolktjänst kommer från olika håll.

Staten betalar varje år 75 miljoner kronor till tolktjänst.

Pengarna går från staten genom Socialstyrelsen till landstingen.

Landstingen betalar sedan

ungefär 142 miljoner kronor själva.

Myndigheten Post- och telestyrelsen betalar ungefär 52 miljoner kronor för vissa förmedlingstjänster som till exempel Bildtelefoni.net.

Även kommuner betalar för tolktjänst.

Arbetsgivare betalar för tolkar

när de behöver använda tolkar.

Utredningen tror
att det sammanlagt kostar samhället
mellan 300 miljoner kronor
och 400 miljoner kronor varje år
att betala för tolktjänst för döva,
hörselskadade och personer med dövblindhet.
Men ingen vet säkert
och det är ett problem tycker utredningen.

Så använder människor tolkar i olika delar av samhället

Det verkar vara mycket ovanligt
att elever använder tolktjänst i skolan.
Vissa kommuner anställer elevassistenter
som kan teckenspråk.

På föräldramöten och utvecklingssamtal,
har man tolkning,
men då är landstingen
ofta oense med skolan
om vem som har ansvaret för tolktjänst.

Specialskolorna och Riksgymnasierna har anställda tolkar
men upphandlar också tolktjänst.

Det är ganska ovanligt med tolkar i vuxenutbildning.
Inom folkbildningen använder man tolk lite oftare
och även på högskolorna.
Utredningen vet inte
hur ofta man använder tolk hos privata utbildare
men tror att det är mycket ovanligt.

Tolkcentraler arbetar med tolkning
i vård och omsorg.
Landstingens tolkcentraler ska också ge tolktjänst
till personer som vill göra något privat,
när de vill få kultur,
göra något på fritiden,
vara med i föreningar och i arbetet.

Arbetsförmedlingen kan ibland ge stöd till kostnader för tolk i arbetslivet. Men Arbetsförmedlingen ger inte stöd för att tolkanvändare ska kunna sköta ett arbete.

Förmedlingstjänsterna Bildtelefoni.net, Texttelefoni.se och Teletal och distanstolkning är tekniska lösningar som hjälper tolkanvändare att tala med andra. Allt fler personer använder tjänsten Bildtelefoni.net och allt färre personer använder tjänsten Texttelefoni.se. Myndigheten Post- och telestyrelsen betalar idag för dessa förmedlingstjänster.

Utredningens analys

Många olika myndigheter ansvarar för tolktjänst och många olika lagar styr deras arbete. Reglerna för tolktjänst är inte lika över hela Sverige.

Utredningen tycker inte att tolktjänst fungerar på bästa sätt. Det är svårt för personer som behöver tolk att få tolk, och det finns inga tydliga regler för vem som ska få tolk och när.

Idag har många olika myndigheter ansvar för tolktjänst. Utredningen har därför funderat på vad som är bra och vad som är dåligt med att ha en enda myndighet som ansvarar för tolktjänst. Utredningen har också talat med andra om detta och frågat dem vad de tycker. De har bland annat varit personer som själva behöver tolk och deras organisationer.

Utredningen och alla som utredningen har talat med tycker att det vore allra bäst om bara en enda myndighet

ansvarar för tolktjänst.

Utredningens analys visar också att det måste bli enklare för personer som behöver tolk att beställa tolk.

Personer som använder tolk måste också kunna få välja mer själva när de ska få tolktjänst.

Samhället måste också börja se på tolktjänst som ett sätt att skapa tillgänglighet och inte som ett sätt att ge vård.

Idag finns alldeles för många lagar och regler som styr tolktjänst.

Det måste finnas färre regler och alla ska kunna förstå och följa reglerna. Reglerna måste vara lika över hela Sverige. Myndigheterna måste också få veta när de ska använda tolk.

Utredningens förslag

En statlig myndighet för tolktjänst

Utredningen föreslår en ny statlig myndighet: Tolktjänstmyndigheten. Då får staten det största ansvaret att ge tolktjänst till barndomsdöva, vuxendöva, hörselskadade och personer med dövblindhet.

Tolktjänstmyndigheten ska se till att det finns tolktjänst i hela Sverige. Tolktjänstmyndigheten kan ha tolkar anställda eller också upphandla tolktjänster genom tolkbolag.

Tolktjänstmyndigheten ska också ansvara för förmedlingstjänsterna Bildtelefoni.net, Texttelefoni.se och Teletal och distanstolkning. Den nya myndigheten ska samarbeta med Post- och telestyrelsen och Hjälpmedelsinstitutet om förmedlingstjänsterna.

Tolktjänstmyndigheten ska informera andra myndigheter om deras ansvar att använda tolkar.

Den nya Tolktjänstmyndigheten ska samarbeta med bland andra Sveriges Kommuner och Landsting, Arbetsförmedlingen, Post- och telestyrelsen, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Handisam, Hjälpmedelsinstitutet, Kammarkollegiet, Socialstyrelsen, Diskrimineringsombudsmannen, Statens kulturråd, Språkrådet vid Institutet för språk och folkminnen och Folkbildningsrådet.

Myndigheten ska också ha ett Tolktjänstråd. I Tolktjänstrådet ska det finnas personer från organisationer för tolkanvändare. Myndighetens chef ska leda Tolktjänstrådet.

En lag om tolktjänst

Utredningen föreslår en ny lag om tolktjänst till barndomsdöva, vuxendöva, hörselskadade och personer med dövblindhet.

Den nya lagen ska vara en skyldighetslag som ska innehålla bestämmelser om att Tolktjänstmyndigheten ska ge tolktjänst.

Tolktjänstmyndigheten ska kunna ge tolktjänst när tolkanvändare vill göra något privat, något på fritiden, vara med i en förening, när de ska få hälsovård eller sjukvård och när de ska arbeta.

Utredningen föreslår att Tolktjänstmyndigheten ska kunna ge rikstolktjänst när tolkanvändare ska vara förtroendevalda i sina riksorganisationer.

Utredningen föreslår att dessa personer ska kunna få tolktjänst av en tolk på plats

eller genom distanstolkning.

Personer som behöver tolktjänst ska söka tolktjänst.

Myndigheten ska sedan undersöka om personen behöver tolktjänst och sedan bestämma om myndigheten kan ge tolktjänst eller inte.

När myndigheten ska bestämma om att ge tolktjänst ska myndigheten tänka på vad personen har för behov av tolktjänst, vilken nytta personen har av tolktjänst och vad tolktjänst kostar.

Utredningen tycker att Tolktjänstmyndigheten även ska kunna ge tolktjänst till personer med tal- eller språkproblematik. Utredningen föreslår också att Tolktjänstmyndigheten ska kunna ge personer med dövblindhet ledsagning tillsammans med tolktjänst.

Utredningen föreslår också att det ska finnas valfrihetstimmar. En tolkanvändare ska då själv få bestämma när han eller hon ska använda sina valfrihetstimmar till tolkning.

Det ska finnas ett visst antal valfrihetstimmar för personer med dövblindhet och ett visst antal valfrihetstimmar för barndomsdöva, vuxendöva och hörselskadade.

Regeringen ska varje år bestämma hur många valfrihetstimmar ska vara och tolkanvändare får bara använda valfrihetstimmar i Sverige.

Utredningen föreslår att Tolktjänstmyndigheten får upphandla tolktjänster. Myndigheten får då använda valfrihetssystem som betyder att tolkanvändaren själv får välja vilken leverantör som ska ge tolktjänst.

Tolktjänstmyndigheten ska på försök
prova att ge tolktjänst fritt
i en del av Sverige
eller inom en viss del av samhället
under en viss tid.

Regeringen ska be den nya Tolktjänstmyndigheten
att undersöka hur många personer
som använder tolk i skolan
och fundera på hur många personer
som kommer att behöva tolk i skolan i framtiden.

Så mycket kommer utredningens förslag att kosta

Utredningen tror att Tolktjänstmyndigheten
behöver ungefär 300 miljoner kronor varje år
för att kunna arbeta.

Utredningen föreslår att de pengar
som idag går till landstingens tolkcentraler
istället ska gå till Tolktjänstmyndigheten.
År 2010 är det ungefär 142 miljoner kronor.

Utredningen föreslår också
att Tolktjänstmyndigheten ska få de pengar
som idag går som statsbidrag till landstingen
för att de ska arbeta med tolktjänst.
År 2010 är det ungefär 75 miljoner kronor.

Utredningen föreslår att Tolktjänstmyndigheten
ska ansvara för de tre förmedlingstjänsterna Bildtelefoni.net,
Texttelefoni.se och Teletal.

Idag är det Post- och telestyrelsen som ansvarar för det.
De pengar som Post- och telestyrelsen får
för att ha förmedlingstjänsterna
ska istället gå till Tolktjänstmyndigheten.
År 2010 är det ungefär 52 miljoner kronor.

När det gäller pengar till rikstolktjänst
föreslår utredningen
att de pengar som idag går till Stiftelsen Rikstolktjänst,

istället ska gå till Tolktjänstmyndigheten.
År 2010 är det ungefär nio miljoner konor.

Utredningen föreslår
att de pengar som Arbetsförmedlingen får idag
för att ge stöd till kostnader för tolk
i stället går till Tolktjänstmyndigheten.
Utredningen tror att det kan vara
ungefär 20 miljoner kronor
som man kan ta från Arbetsförmedlingen
och ge till den nya myndigheten.

En organisationskommitté ska skriva regler
för hur den nya Tolktjänstmyndigheten ska arbeta.
En ny Tolktjänstmyndighet ska börja arbeta
senast 1 januari år 2014.